

HER MAJESTY'S MOST GRACIOUS SPEECH. СТРУКТУРНО-СМИСЛОВІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗДВЯНИХ ЗВЕРНЕНЬ ЄЛИЗАВЕТИ II 1952–1962 РОКІВ

HER MAJESTY'S MOST GRACIOUS SPEECH. STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF CHRISTMAS ADDRESSES OF ELIZABETH II 1952–1962

Зернецький П.В.,

orcid.org/0000-0003-4952-0747

кандидат філологічних наук, професор,

професор кафедри англійської мови

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Куранова С.І.,

orcid.org/0000-0003-2474-1404

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,

завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Статтю присвячено структурно-смісловим особливостям Різдвяних звернень перших десяти років правління королеви Єлизавети II. Публічний дискурс розвинених демократичних країн має давні риторичні традиції, однією з яких є існування усталеного жанру промов. Вони широко використовуються політиками та іншими відомими діячами з різних нагод – привітання, подяки, відповіді на певні події тощо. Традиційними для багатьох країн світу є новорічні та Різдвяні звернення. Важливим аспектом дослідження цих жанрових форм є визначення їх основних тем та ключових пропозицій, оскільки це свого роду звіт за попередній рік та окреслення завдань на майбутнє. У цій статті методом дискурс-аналізу виявлено основні теми та лексичні домінанти Різдвяних промов Єлизавети II за 1952–1962 роки, визначено їх основні тематичні блоки (макротопіки) та знайдено ті, що є спільними для всієї декади. З'ясовано, що в Різдвяних промовах досліджуваного десятиліття наскрізно простежується тема сім'ї, що виконує роль ключової метафори: її семантичне поле поступово розширюється від позначення приватного родинного святкового ритуалу до репрезентації ідеї єдності та взаємної підтримки в межах Співдружності. Визначено, що Різдвяні звернення Єлизавети II постають як хроніка глобальних і особистих подій. У Різдвяних промовах першого десятиліття правління Єлизавети II закладено підґрунтя для подальшого розвитку макротопіків, пов'язаних із технологічною сферою. Водночас порушується питання про відповідальність за зміст і «образ світу», який ми демонструємо одне одному. У промовах 1957–1962 років чітко відчитується ракурс деколонізації, а звернення 1961–1962 років відображають високий рівень геополітичної напруги (криза в Берліні 1961 р., Карибська криза 1962 р.), який не називається прямо, але імпліцитно передається через повторювані формули: «мужність миру», «стриманість і чесність», «служіння ближньому», «віра і любов». Науковою новизною пропонованої розвідки є застосування інструменту штучного інтелекту Microsoft Copilot (модель GPT-5) для пошуку інформації з відкритих джерел, узагальнення макротем, встановлення риторичних стратегій та прийомів, підвищення точності класифікації мовних феноменів. Дослідження такого роду дають можливість зрозуміти динаміку змін, що відбуваються в публічному дискурсі, формування суспільних пріоритетів, ефективні засоби впливу на аудиторію.

Ключові слова: дискурс, дискурс-аналіз, промова, текст, риторика, мовленнєвий жанр, макротопік.

The article is devoted to the structural and semantic features of Christmas addresses of the first ten years of the reign of Queen Elizabeth II. The public discourse of developed democratic countries has long-standing rhetorical traditions, one of which is the existence of an established genre of speeches. They are widely used by politicians and other famous figures on various occasions – greetings, thanks, responses to certain events, etc. New Year and Christmas addresses are traditional for many countries of the world. An important aspect of the study of these genre forms is the determination of their main themes and key proposals, since this is a kind of report on the previous year and an outline of tasks for the future. In this article, the main themes and lexical dominants of Elizabeth II's Christmas speeches for 1952–1962 are identified using the method of discourse analysis, their main thematic blocks (macrotopics) are identified and those that are common to the entire decade are found. It has been found that the theme of family, which plays the role of a key metaphor, is traced throughout the Christmas speeches of the studied decade: its semantic field gradually expands from the designation of a private family holiday ritual to the representation of the idea of unity and mutual support within the Commonwealth. It has been determined that the Christmas addresses of Elizabeth II appear as a chronicle of global and personal events. The Christmas speeches of the first decade of Elizabeth II's reign laid the foundation for the further development of macrotopics related to the technological sphere. At the same time, the question of responsibility for the content and "image of the world" that we demonstrate to each other is raised. The speeches of 1957–1962 clearly reflect the perspective of decolonization, and the addresses of 1961–1962 reflect a high level of geopolitical tension (the Berlin crisis of 1961, the Caribbean crisis of 1962), which is not directly mentioned, but is implicitly conveyed through repeated formulas: "the courage of peace", "restraint and honesty", "service to one's neighbor", "faith and love". The scientific novelty of the proposed intelligence is the use of the Microsoft Copilot artificial intelligence tool (GPT-5 model) to search for information from open sources, generalize macrothemes, establish rhetorical strategies

and techniques, and increase the accuracy of the classification of linguistic phenomena. Studies of this kind make it possible to understand the dynamics of changes occurring in public discourse, the formation of public priorities, and effective means of influencing the audience.

Key words: discourse, discourse analysis, speech, text, rhetoric, speech genre, macrotopic.

Постановка проблеми. Публічний дискурс розвинених демократичних країн має давні риторичні традиції, однією з яких є існування усталеного жанру промов. Вони широко використовуються політиками та іншими відомими діячами з різних нагод – привітання, подяки, відповіді на певні події тощо. Традиційними для багатьох країн світу є новорічні та різдвяні звернення. Лідери більшості держав Європи, Північної Америки та Азії вітають громадян через телебачення, соціальні мережі або офіційні сайти. А в Японії, наприклад, імператорське привітання має ритуальний характер. У Великій Британії усталеним форматом привітання є Різдвяне звернення монарха: ця традиція започаткована 1932 року. Перше привітання було прочитано Георгом V та транслювалося по радіо BBC, від 1957 року запроваджено телевізійні трансляції, і перше послання такого типу зробила Єлизавета II. До року діамантового ювілею правління (2012) Різдвяну промову було записано у 3D форматі. Офіційною назвою Різдвяних промов Єлизавети II була *Her Majesty's Most Gracious Speech* (Queen's Christmas message: Five things you didn't know – BBC Newsround). Важливим аспектом дослідження названих вище жанрових форм є визначення їх основних тем та ключових пропозицій, оскільки це свого роду звіт за попередній рік та окреслення завдань на майбутнє. У цій статті увагу буде приділено зверненням перших десяти років правління Єлизавети II (1952–1962).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публічних промов донині залишається одним з актуальних напрямів у риториці, публік-рілейшнз, теорії масових комунікацій, політології, лінгвістиці та інших галузях. Втім, кожна з них використовує різний набір методів. Методи, методики та прийоми дослідження публічного дискурсу висвітлювалися в роботах сучасних західних та українських дослідників, зокрема Т. ван Дейка, А. Фетцер, Р. Водак, П. Зернецького, О. Зернецької, С. Куранової та ін. [7; 8; 9; 10; 11; 13; 3; 4; 14; 5; 6; 12]. Зосібна досліджуються публічні промови з погляду їх лінгвистичних, прагматичних особливостей [2; 3]. У цьому дослідженні застосовано метод дискурс-аналізу, а також жанрового й реєстрового аналізу, з оперттям на концепції, ґрунтовно розроблені у працях О. Зернецької та П. Зернецького [14], а також С. Куранової [5; 6; 12].

У процесі дослідження було використано інструмент штучного інтелекту Microsoft Copilot (модель GPT-5), який забезпечив аналітичну підтримку на етапах обробки та підготовки матеріалів. Інструмент працює на основі великої мовної моделі GPT-5, розробленої компанією Microsoft, і функціонує як інтерактивний асистент для дослідницьких та освітніх завдань. Зокрема, Copilot застосовувався для пошуку інформації з відкритих джерел, узагальнення риторичних стратегій та прийомів, визначення макротопіків (англ. Issues) та лексичних домінант. Використання Copilot дозволило підвищити точність класифікації мовних феноменів.

Цілі статті. Метою статті є здійснення дискурс-аналізу Різдвяних звернень Єлизавети II за період 1952–1962 років. Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

1. Провести аналіз смислових та структурних особливостей Різдвяних звернень Єлизавети II, виголошених у перші десять років її правління.
2. Визначити макротопіки кожної промови, дослідити їхню структуру, встановити спільні та відмінні тематичні компоненти.
3. Простежити розвиток та трансформацію макротопіків Різдвяних промов, а також визначити їхні лексичні домінанти.

Дослідження такого роду дають можливість зрозуміти динаміку змін, що відбуваються в публічному дискурсі, формування суспільних пріоритетів, ефективні засоби впливу на аудиторію.

Виклад основного матеріалу. Кожне Різдвяне звернення Єлизавети II містить ключові теми (макротопіки), а також елементи, що розкривають особистісне значення цієї події для монархині. За даними BBC, звернення 1952 року містило 251 слово, тоді як середній обсяг наступних промов становив 656 слів (Queen's Christmas message: Five things you didn't know – BBC Newsround). Прикметим є й те, що королева писала звернення сама, а потім узгоджувала їх із радниками.

За допомогою методу дискурс-аналізу визначено основні тематичні блоки (макротопіки) кожної з промов 1952–1962 року та визначено ті, що є спільними для всієї декади. В цій статті наведено розгорнутий опис двох промов:

- 1) 1952 року, оскільки вона формує тематичну зв'язність (когеренцію) десятирічного циклу: сім'я (королівська родина і «сім'я народів»), служіння, спільні цінності;

2) 1953 року, тому що це перша промова зі світового турне, що визначила «живий зв'язок» монархині й Співдружності.

1952 рік. Після свого сходження на престол 6 лютого 1952 року королева Єлизавета II уперше звернулася з Різдвяним посланням, яке транслювалося наживо по радіо зі студії в Сандрінгемі (Норфолк). У цьому зверненні вона вшанувала пам'ять покійного батька та закликала підданих згадати про неї під час коронації, що мала відбутися наступного червня (Christmas Broadcast 1952 | The Royal Family). В цій промові виділено 9 макротопіків:

1. Вшанування пам'яті та спадкоємність: згадка про покійного батька, продовження традиції Різдвяних звернень.

2. Особистісний тон і близькість до народу: звернення з дому, побажання дітям, створення образу «родинного свята».

3. Підтримка військових і тих, хто далеко від дому: спеціальні слова для тих, хто служить у віддалених місцях.

4. Єдність родини та Співдружності: порівняння сімейної єдності з єдністю Британської Співдружності та імперії.

5. Історична місія та продовження справи предків: обіцянка продовжувати роботу батька й діда для зміцнення єдності.

6. Вдячність за підтримку після сходження на престол: підкреслення лояльності народу як джерела сили.

7. Заклик до віри, мужності та оновлення: збереження духу пригод, толерантності, використання науки для прогресу.

8. Християнський сенс Різдва та мир: «Мир на землі, добра воля людям» як головне послання.

9. Анонс коронації та прохання молитов: обіцянка служіння, заклик молитися за мудрість і силу.

Тону промови властива емпатія, він є урочистим, але водночас інтимним. Єлизавета II використовує займенники *you and I, we*, що створює ефект близькості, формує образ «спільної родини». Часті звернення до слухачів (*I want to ask you, let me say at once*) є ознакою діалогічності, що знижує дистанцію між монархом і аудиторією. Фіксуємо такі лексичні домінанти (ключові слова з високою частотністю та концептуальною значущістю), які формують смисловий каркас тексту:

1) сім'я, дім, діти (*home, family, children*), що підсилюють концепт родинності – ключовий для різдвяного дискурсу;

2) спільнота, єдність (*Commonwealth, Empire, union of nations*), які розширюють рамку від приватного до глобального;

3) цінності та віра (*faith, beliefs, God, Peace on earth*), що є маркерами релігійного та морального дискурсу;

4) майбутнє і розвиток (*science, learning, betterment*), які є маркерами прогресу.

1953 рік. Наприкінці 1953 року королева Єлизавета II разом із герцогом Единбурзьким розпочала шестимісячне турне країнами Співдружності на борту королівської яхти. У день Різдва вони перебували в Окленді (Нова Зеландія), де королева здійснила запис Різдвяного радіозвернення в резиденції уряду (Christmas Broadcast 1953 | The Royal Family). В цій промові фіксуємо 12 макротопіків:

1. Географічно-комунікативний контекст звернення: маркування місця мовлення, зміна точки мовлення порівняно з попереднім роком; підкреслення глобальної дистанції від Лондона.

2. Тема *дому* та родини в різдвяному дискурсі: апеляція до інтимної, родинної семантики Різдва; згадка про власну родину як частину спільного досвіду.

3. Опис турне і вдячність господарям: інформування про маршрут і візити; дипломатична вдячність приймаючим сторонам.

4. Історичність події: «перша навколосвітня подорож Єлизавети як королеви», підкреслення історичної унікальності подорожі монархині.

5. Мета поїздки: пізнання людей та країн Співдружності: емпатичний намір «бачити й вчитися з перших рук», дізнатися про тріумфи, труднощі, сподівання й страхи.

6. Позиціонування Корони: від абстракції до «живого зв'язку»: концептуалізація монарха як персонального зв'язку між підданими й Короною.

7. Порівняння з «новою елизаветинською добою»: дистанціювання від образу Єлизавети I Тюдор, яка була автократичною, не мала родини, не подорожувала, та підкреслення сучасних відмінностей: *Frankly I do not myself feel at all like my great Tudor forbear, who was blessed with neither husband nor children, who ruled as a despot and was never able to leave her native shores* (Christmas Broadcast 1953 | The Royal Family).

8. Рефреймінг імперського спадку: від Імперії до Співдружності як «рівноправного партнерства»: історичний наратив переходу від імперських засад до світового товариства націй; рівноправність і розвиток «відсталих» територій до спільної мети.

9. Цінності Співдружності: дружба, лояльність, свобода, мир; етична рамка, що визначає Співдружність як якісно нову конструкцію, несхожу на імперії минулого.

10. Християнська рамка: *Князь миру* та ідеал братерства; релігійне підґрунтя звернення на Різдво; універсальний заклик до зміцнення братерства між віруваннями, расами, кольорами.

11. Узагальнюючий заклик і благословення для народів Співдружності: підсумкове заохочення підтримувати ідеал братерства та прогресивності Співдружності.

12. Локальний елемент співчуття: трагедія в Тангівай (Нова Зеландія): адресне звернення до «своїх людей» у Новій Зеландії; емпатія та молитва за постраждалих у залізничній катастрофі.

У промові домінують позитивні цінності й колективні ідентичності (*people(s), Commonwealth*). Комунікативним стратегії властиві інклюзивність (збалансоване вживання *I/we*), дотримання принципу ввічливості, поміркована модальність (часті вживання *may/shall/will*), відсутність наказовості. Емоційність є переважно позитивною з емпатійними маркерами.

У цій промові визначені такі лексичні домінанти:

1) географічно-комунікативний блок (*New Zealand, Auckland, London, Bermuda, Jamaica, Fiji, Tonga, Panama, Australia, Ceylon, Asia, Africa, Mediterranean*): топоніми вжито як маркери глобальності та просторової рамки;

2) ідентичність і рольові маркери (*I, my, we, our, you, me*): це поєднання персоналізації та інклюзивності (монархія як «ми»);

3) інституційні та ідеологічні номінації (*Commonwealth, Crown, Empire, Kingdom, fellowship of nations*): трансформація Імперії у Співдружність (ключова пропозиція дискурсу промови);

4) ціннісні домінанти (*friendship, loyalty, freedom, peace, harmony, brotherhood, hope, ideal*): етичний ідеал Співдружності;

5) емоційно-оцінні маркери (*proud, great, most, deeply, warmly, kindly, pleasure*): підсилення позитивної тональності;

6) релігійні домінанти (*Christmas, Prince of Peace, prayer, pray*): універсальність послання;

7) історичні маркери (*Elizabethan age, Tudor, Stuart, heroes, pioneers*): історичний фрейм, що легітимізує сучасність через минуле;

8) локальна емпатія (*Tangiwai, tragedy, grievous, sorrow, loss, comforted, strengthened*): емоційний пік у фіналі (співчуття Новій Зеландії).

Таким чином, у другій промові вже спостерігається збільшення кількості тем та лексичних домінант, їхнє смислове ускладнення.

Назвемо ключові теми Різдвяних промов 1954–1962 років.

1954–1956. Теми миру, відновлення після війни, технологічного прогресу, підкреслення ролі молоді та науки для майбутнього.

1957. Перше телевізійне звернення. Роздуми про швидкі зміни, небезпеку втрати моральних цінностей. Заклик до «мужності миру» та збереження традицій.

1958–1960. Деколонізація та поява нових незалежних держав (Гана, Малайя). Ідея «дружби та рівності» в Співдружності.

1961–1962. Зростання глобальної напруженості через холодну війну. Заклик до толерантності, співпраці та використання науки на благо людства.

Когерентність дискурсу впродовж 1952–1962 років інтегрується чотирма макротопіками:

- 1) єдність Співдружності як «сім'ї народів»;
- 2) важливість моральних цінностей та релігійних ідеалів;
- 3) оптимізм щодо прогресу, але з пересторогою проти втрати духовних основ;
- 4) особистісні теми (сім'я, подорожі, нові технології).

У Різдвяних промовах досліджуваного десятиліття наскрізно простежується тема сім'ї, що виконує роль ключової метафори: її семантичне поле поступово розширюється від позначення приватного родинного святкового ритуалу до репрезентації ідеї єдності та взаємної підтримки в межах Співдружності. Загалом Різдвяні звернення Єлизавети II постають як хроніка глобальних і особистих подій, де Співдружність концептуалізується не як «імперський центр», а як «могутня сила добра». Така інтерпретація пояснює доброзичливий тон щодо нових незалежних держав і постійні заклики до міжнародної взаємоповаги.

У промовах 1957–1962 років чітко відчитується ракурс деколонізації: у 1957 р. згадуються Гана й Малайя як «самоврядні» члени братства; у 1960 р. – мирний перехід Нігерії; у 1962 р. – приєднання Ямайки, Тринідаду і Тобаго, Уганди. Риторика демонструє системне зміщення акценту з влади на дружбу, рівність і спільне благо.

У промовах 1961–1962 років відчутний високий рівень геополітичної напруги (криза в Берліні 1961 р., Карибська криза 1962 р.), який не називається прямо, але імпліцитно передається через повторювані формули: «мужність миру», «стриманість і чесність», «служіння ближньому», «віра і любов». Ці релігійно-моральні лексичні домінанти спрямовані на деполітизацію страху та утвердження етики спільної відповідальності.

У Різдвяних промовах першого десятиліття правління Єлизавети II закладено підґрунтя для подальшого розвитку макротопіків, пов'язаних із технологічною сферою. Водночас порушується питання про відповідальність за зміст і «образ світу», який ми демонструємо одне одному (звернення 1962 р.).

Висновки. Таким чином, з'ясовано, що:

1. Різдвяні промови Єлизавети II першого десятиліття її правління об'єднані чотирма наскрізними темами: єдність Співдружності; моральні та релігійні цінності; оптимізм щодо прогресу; особистісні мотиви.

2. Усі промови містять згадки про сім'ю та духовні цінності, що забезпечує когерентність дискурсу й підкреслює традиційність жанру різдвяного звернення.

3. Семантичне поле концепту «сім'я» розширюється від родинного свята до метафори «сім'ї народів», що відображає перехід від

імперського дискурсу до концепції рівноправної Співдружності.

4. Звернення 1952 року має інтимний тон і діалогічність, тоді як у 1953 році з'являється глобальний ракурс, історичні порівняння та дипломатичні маркери, які позиціонують монархію як «живий зв'язок» між народами.

5. У промовах 1957–1962 років простежується зміщення акценту з влади на дружбу та рівність, а також імпліцитне реагування на холодну війну через морально-релігійні формули («мужність миру», «віра і любов»).

6. Починаючи з 1957 року, у макротопіках з'являється геополітичний вимір, а після 1953 року прогрес і технології стають постійною темою, що відображає зміни у світовому порядку та адаптацію риторики монархії до нових викликів.

Подальші розвідки такого роду доповнять дані про структуру та семантику публічних промов, сприятимуть розробці нових підходів до дискурс-аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоніжка І. С., Чижова Н. В. Лінгвостилістичні засоби інавгураційної промови президента США Джозефа Р. Байдена-молодшого. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 48 (1). С. 12–15. DOI: 10.32841/2409-1154.2021.48-1.3
2. Вінтонів М., Вінтонів Т., Григоренко Я. Прагматика синтаксичних засобів в українськомовному політичному дискурсі (на матеріалі виступів В. Зеленського). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2025. № 71. С. 42–47. DOI: 10.32782/2409-1154.2025.71.9
3. Зернецька О. В. Глобальна комунікація : монографія. Київ : Наукова думка, 2017. 350 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/4530> (дата звернення: 06.12.2025).
4. Зернецька О. В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини : монографія. Київ : Освіта, 1999. 351 с.
5. Куранова С. І. Публічна мовна особистість у соціальних мережах: жанрово-функціональний аспект. *Магістеріум*. 2016. Вип. 62. С. 35–44.
6. Куранова С. Перспективи дослідження мовної особистості в аспекті жанрової і реєстрової теорії. *Мовознавство*. 2017. № 5. С. 42–54.
7. Dijk T. A. van. The study of discourse. *Discourse as structure and process. Discourse studies: A Multidisciplinary Introduction*. London, 1997. P. 1–34.
8. Dijk T. A. van. Discourse, context and cognition. *Discourse Studies*. 2006. № 8 (1). P. 159–177. DOI: 10.1177/1461445606059565
9. Dijk T. A. van. Analyzing frame analysis: A critical review of framing studies in social movement research. *Discourse Studies*. 2023. № 25 (2). P. 153–178. DOI: 10.1177/14614456231155080
10. Fetzer A., Bull P. Doing leadership in political speech: semantic processes and pragmatic inferences. *Discourse & Society*. 2012. № 23 (2). P. 127–144. DOI: 10.1177/0957926511431510
11. Discourse analysis. *Methods in Pragmatics* / Andreas H. Jucker, Klaus P. Schneider, Wolfram Bublitz. Berlin, 2018. P. 395–424. DOI: 10.1515/9783110424928-016
12. Kuranova S. War – Writer – Text: Discursive Features (on the Material of Oksana Zabuzhko's Essays). *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*. 2023. № 10. P. 69–88. DOI: 10.18523/kmhj270983.2023-10.68-88
13. Wodak R. The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse. Washington, D. C. : SAGE Publications Ltd, 2021. 139 p. DOI: 10.4135/9781529739664
14. Zernetska O., Zernetskyi P. Comparative Communicative and Semantic Discourse Analysis of American Presidential Inaugural Speeches of Early 21-st Century. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2023. № 9 (26). С. 77–92. DOI: 10.31392/NPU-nc.series9.2023.26.08
15. Microsoft Copilot: інтерактивний асистент на основі моделі GPT-5 URL: <https://copilot.microsoft.com> (дата звернення: 06.12.2025).
16. Christmas Broadcast 1952. *Royal websites* : веб-сайт. URL: <https://www.royal.uk/queens-first-christmas-broadcast-1952> (дата звернення: 01.12.2025).

17. Christmas Broadcast 1953. *Royal websites* : веб-сайт. URL: <https://www.royal.uk/christmas-broadcast-1953> (дата звернення: 02.12.2025).

18. Queen's Christmas message: Five things you didn't know. *BBC* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.co.uk/newsround/50902266> (дата звернення: 30.11.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025